

ЗАНИМАНИЯТА СРЕД ПРИРОДАТА - ВЪЗПИТАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ В ДЕЙСТВИЕ

Светла Пенчева

Началният етап на основната образователна степен има изключително важна роля за формиране и развитие на човешката личност. Обучението и възпитанието на подрастващите трябва да бъде съобразено с динамичните промени в обществото, за да се формират мислещи и знаещи личности. Това обаче се постига не само с предоставянето на теоретични знания, а и чрез разбиране връзките и зависимостите в природата и обществото. Най-добрият начин за това е контактът на децата с околната среда, с нейните многобройни проявления. Това ще им помогне да изградят начин на мислене, изпълнен с любов и уважение. Обичта към природата ще осигури освен здравето на планетата, и здравето на децата. Опитът, свързан с природата, стимулира духовното и физическо развитие на децата, то е стъпка към тяхното екологично, здравно, а и гражданско възпитание.

За да оптимизира този процес, учителят в съвременното общество трябва да използва не само възможностите на съвременния учебен процес, но и раз-

нообразните варианти, които предлага извънкласната дейност с учениците. Разходките сред природата, умело съчетани със занимания на открито, помагат да се пренасочи жизнеността на децата от пакости към по-конструктивни и полезни цели(1, 7).

Създаването на клуб по туризъм или група за свободноизбираема подготовка са подходящи форми за обхващане на учениците в начален етап. Всеки начален учител би могъл да провежда тези занимания и с целия клас, отчитайки индивидуалните възможности и предпочитания.

В началото на всяка учебна година се изготвя цялостна спортно-туристическа програма за проявите и тематичните насоки, с които се запознават ученици и родители.

В първи клас се предвиждат маршрути в крайградската зона с привлекателни и интересни обекти - вековни дървета, големи мравуняци, скални образувания. Посещавайки ги, децата изграждат в съзнанието си образа на родния край. Заедно с това научават най-важното за поведението по време на излет - как да се облекат, какво да носят в раниците,

как да се движат по различни терени като следват туристическата маркировка, как да спазват "законите" туриста. Това става неусетно по време на движението, съчетано с игри, разговори, песни. Не изминатото разстояние, а доброто настроение, радостта от съвместните изживявания и приятните впечатления са показатели за един успешен излет.

Във втори клас заниманията продължават като се включват подалечни маршрути и изследователска дейност. Учениците овладяват нови туристически познания и умения - учат се да се ориентират по местни природни обекти, с карта и компас, да предсказват времето по местни признаци, да познават и използват билките. Всеки излет е предварително обмислен и планиран, но има място и за импровизации. Понякога едва самият ден показва за какво имаме настроение и как са чувстваме.

В трети клас вече стимулираме децата към по-голяма самостоятелност и инициативност. Когато сами участват в подготовката и планирането на излета, те изпитват по-голяма радост, щом той премине успешно. Под умелото ръководство на учителя се подбират маршрутите, избират се игрите, обмислят се темите, по които и децата търсят информация - опасности в планината, оказване на първа помощ, замърсяване и опазване на природата, защитени растителни и живо-

тински видове. Чувството, че са полезни, че могат да направят нещо за другите, е един от основните възпитателни елементи, към които насочваме децата. Натрупаният опит при по-леките и близки маршрути, обогатените и задълбочени вече знания, учениците могат да използват и при по-дълги преходи с нощувки в близки планински хижи.

Четвъртокласниците вече са с изградено отношение и туристическо поведение. Сформираната добра група по време на излетите в предните години с нетърпение очаква нови приключения. Всеки един изпитва радост, не само заради собственото си удоволствие, а и от задоволството и радостта на останалите. В този последен етап учениците се запознават с видовете храни и хранене по време на поход, учат се да строят бивак, да търсят подслон, да правят огнище и палят огън, спазвайки условията за безопасност. Изграденият постоянен интерес към туризма и природата ги учи да бъдат по-издържливи, да живеят в група, задълбочава училищните познания, стимулира изследователската и познавателна дейност, укрепва здравето.

Децата винаги искат да играят. По време на излет игрите също присъстват. По пътя, докато се движат или по време на почивка, игрите са разнообразни и интересни. С образователно съдържание, кратки или дълготрайни, динамични

или статични, те винаги са емоционални и вълнуващи. Играта с ясни правила, умело направлявана от учителя е приятно допълнение към излета, а заедно с това и форма на обучение и възпитание на открито.

Неотменна съставна, но специфична част от туристическите излети е културно-познавателната дейност. Избрани в съответствие с интересите на участниците и способностите им за възприемане на познавателните цели и обекти, те оставят трайни следи в паметта на децата. Свързването им с народните традиции на Тодоровден, Благовещение, Лазаровден, Цветница, Великден, Еньовден, Петровден и др. приобщава малките ученици към бита и културата на нашия народ.

Реализирането на тези идеи може да се осъществи и по време на летния отход на учениците.

При по-малките (първи, втори клас) подходящи са т. нар. летни градски лагери. При тях се използват даденостите на крайградската зона като се включват необходими маршрути.

За по-големите (трети, четвърти клас) обучението може да продължи с организиране на специализирани лагери по туризъм - стационарни на подходящи места с природни дадености, палаткови лагери или под формата на

екскурзионно летуване по съобразен с възрастта им маршрут.

Опитът доказва, че наистина посочените пет основни неща в брошурата за екологическо образование на открито "Да докоснеш земята..." помагат за ефективното обучение и възпитание и при занимания сред природата, а именно:

1. Да се преподава по-малко, да се споделя повече.
2. Да се възприема и чува внимателно всичко наоколо.
3. Да се съсредоточава вниманието на децата.
4. Да се преживява непосредствено.
5. Преживяването да се изпълва с радостно чувство (1, 7).

Чрез дейността с учениците се достига и до семействата им, а така и до по-голям кръг от хора. По този начин се поставят основите на общество, разумно ползващо околната среда.

Децата непрекъснато се опитват да научат повече за своя свят и какво да правят в него. Изпълнени с любопитство, доверие и желание за учене, те натрупват впечатления, формират представи, придобиват опит. Само като се използват възможностите на училищните и извънучилищни дейности ще се помогне на учениците да се впишат в социалната среда, да живеят пълноценно и да развиват и изявяват своята индивидуалност.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Да докоснеш земята...* Брошура за екологическо образование на открито. С., 1999.

OUTDOORS ACTIVITIES – EDUCATION AND TRAINING INTO ACTION

SVETLA PENCHEVA

Summary

The article 'Lessons in nature - training and education through personal experience' traces the stages of acquiring tourist knowledges, abilities and behaviour through developing topics and activities at each grade of the primary school education. Special attention is paid to the combination between sport and tourist activities with games and related to culture and national traditions knowledge. It emphasizes the opportunities for active training and education of pupils in primary grades (1 to 4 grade) by means of out-of-school activities with them. The condition for effective outdoor training and education, which help the teacher achieve a responsible ecological, health-caring and civil behaviour of pupils, are pointed out in the article.